

TÜRKİYE'YE GELEN TURİSTLERİN ÜLKELERE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF TOURISTS COMING TO TÜRKİYE BY COUNTRY

Burcu İMREN GÜZEL

Dr. Öğr. Üyesi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Niğde, Türkiye / e-posta: bimren@gmail.com/ ORCID ID: 0000-0002-1682-9265

Özet

Turizm dünya genelinde son yıllarda en önde gelen sektörlerden biri olup birçok ülke için gelir ve istihdam kaynağıdır. Turizm ülkelerin ve bölgelerin kalkınmasında önemli bir role sahiptir ve konaklama, ulaşım, eğlence, yiyecek, içecek gibi diğer sektörlerle de bağlantılıdır. Son yıllarda özellikle uluslararası turizm ön plana çıkmaktadır ve ülkeler uluslararası turizm potansiyellerini arttırmak için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bununla birlikte uluslararası turizm krizlere karşı oldukça duyarlıdır. Özellikle son yıllarda karşılaştığımız sağlık krizleri uluslararası turizmi olumsuz etkilemiştir. 1950'li yıllardan itibaren yükselişe geçen uluslararası turizm 2019 yılında zirveye ulaşmış ancak 2020 yılında pandemiyle birlikte önemli bir düşüş yaşamıştır. Ülkemiz de turizm açısından önemli potansiyele sahip ülkelerden biridir. Bununla birlikte pandeminin olumsuz etkilerini her ülke gibi yaşamıştır. Uluslararası turizmdeki düşüşün etkilerini ortadan kaldırmak üzere iç turizm bir çözüm önerisi olarak birçok ülke tarafından geliştirilmiştir. Günümüz koşullarında afetler ve salgınlarla karşılaşma olasılığımız artmıştır. Bunun için kriz durumları için şimdiden geleceğe yönelik stratejilerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bunu yapabilmek için ilk önce mevcut durumların ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu çalışma kapsamında 2019-2023 yıllarında ülkemize yurt dışından gelen turistler ülkeleri baz alınarak yıllara göre değerlendirilmektedir. Çalışmada Kültür ve Turizm Bakanlığı'ndan elde edilen veriler kullanılmaktadır. Tesislere geliş sayıları üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. 2019 yılında ülkemize yurt dışından gelen turis sayıları çok yüksek rakamlarda iken 2020 yılı ile birlikte pandemiden kaynaklanan kısıtlamalar ve yasaklar doğrultusunda ülkemizde bu sayının oldukça azaldığı görülmektedir. 2021 yılında bir önceki seneye göre artış görülmele birlikte 2019 yılı rakamlarına ulaşamamıştır. 2022 ve 2023 yıllarında ise yeniden önemli bir artış gerçekleşmiş ve rakamlar 2019 yılının üstüne çıkmıştır. Uluslararası turizm ülkemizde yeniden yükselişe geçmiştir.

Anahtar kelimeler: Turizm planlaması, uluslararası turizm, kriz, pandemi

Abstract

Tourism is one of the most prominent sectors in the world in recent years and is a source of income and employment for many countries. Tourism plays an important role in the development of countries and regions and is also connected to other sectors such as accommodation, transportation, entertainment, food and beverage. In recent years, international tourism has come to the forefront and countries have taken various initiatives to increase their international tourism potential. However, international tourism is highly sensitive to crises. Especially the health crises we have faced in recent years have negatively affected international tourism. International tourism, which has been on the rise since the 1950s, reached its peak in 2019, but experienced a significant decline in 2020 with the pandemic. Our country is also one of the countries with significant tourism potential. However, it has experienced the negative effects of the pandemic like every country. In order to eliminate the effects of the decline in international tourism, domestic tourism has been developed by many countries as a solution. In today's conditions, the probability of facing disasters and pandemics has increased. Therefore, it is necessary to develop future-oriented strategies for crisis situations. In order to do this, it is first necessary to reveal the current situation. Within the scope of this study, tourists coming to our country from abroad in 2019-2023 are evaluated by years based on their countries. The study uses data obtained from the Ministry of Culture and Tourism. An evaluation was made based on the number of arrivals to the facilities. While the number of tourists coming to our country from abroad was very high in 2019, it is seen that this number has decreased significantly in our country in 2020 due to the restrictions and bans caused by the pandemic. In 2021, although there was an increase compared to the previous year, the figures of 2019 could not be reached. In 2022 and 2023, there was a significant increase again and the figures exceeded 2019. International tourism has started to rise again in our country.

Keywords: Tourism planning, international tourism, crisis, pandemic

Giriş

Turizm dünya genelinde olduğu gibi ülkemiz için de en önemli sektörlerden biridir. Hem insanlar için bir gelir kapısı hem de ekonomik anlamda önemli bir gelir kaynağıdır. Özellikle son yıllarda turizm sektöründe önemli artışlar gözlenmektedir. Özellikle uluslararası turizm 1950'li yıllardan itibaren bir artış göstermektedir ve 2019 yılında en yüksek noktalarından birine erişmiştir. Bunda en büyük etkenlerden biri teknoloji ve ulaşımdaki gelişmelerdir. Bununla birlikte uluslararası turizm farklı etkenler ve krizlere karşı oldukça duyarlıdır. Son yıllarda sıklıkla karşılaşmaya başladığımız sağlık krizleri ve salgınlar uluslararası turizmi olumsuz etkilemektedir. Uluslararası turizm hem salgından etkilenen hem de salgını yayan olarak karşımıza çıkmaktadır. 2020 yılında pandemi süreciyle birlikte ülkelerin almış olduğu kararlar doğrultusunda uluslararası turizm durma noktasına gelmiştir.

Bu çalışmada amaçlanan ülkemiz için de en önemli sektörlerden biri olan turizmdeki uluslararası hareketliliğin ülkemize gelen turistler üzerinden bir değerlendirmesinin yapılmasıdır. Mevcut durumun ortaya konulmasıyla geleceğe yönelik strateji ve politikaların geliştirilebileceği düşünülmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde kavramsal çerçeve yer almaktadır. Turizmin önemi, uluslararası turizm, turizmi etkileyen konular, iç turizm ve ilerisi için yapılması gerekenler literatürden gelen bilgiler ışığında anlatılmaktadır. Çalışmanın ikinci kısmında hangi yöntemle konunun ele alınacağı ifade edilmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan bulgular ortaya konulmaktadır. Çalışmanın son bölümünde ise tartışma ve sonuç bölümü yer almaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

Turizm dünyadaki birçok ülkede çok önemli bir role sahiptir. Son yıllarda bu sektör dikkate değer bir artış göstermiştir (Haryanto, 2020). Turizm sektörü, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde en yüksek ekonomik katkıya sahiptir ve dünya çapında en hızlı büyüyen ekonomik sektörlerden biridir. Dünya Turizm Örgütü'ne göre turizm, ekonomik kalkınmanın itici güçlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Turizmin ekonomik büyümeye fayda sağlamaktadır ve bir ülke için yüksek döviz, istihdam fırsatları ve gelir yaratmaktadır (Kumudumali, 2020). Birçok ülkenin gelir, istihdam, özel sektör büyümesi ve yatırım kaynağı olarak güvendiği dünyanın en büyük ve çeşitli hizmet endüstrisidir (Henok, 2021). Turizm, bölgelerin ve ülkelerin kalkınmasında hayati rol oynayan, ekonomik, sosyal ve kültürel ilerleme için bir katalizör görevi gören karmaşık bir olgudur. Turizm yalnızca iş fırsatları yaratmakla kalmaz, aynı zamanda ziyaretçilerin artan taleplerini karşılamak için girişimciliği ve altyapı gelişimini de teşvik eder. Ekonomik etkinin ötesinde, turizm kültürler arası değişimi teşvik eder, bağlantılar kurar ve çeşitli topluluklar ve kültürel gruplar hakkında daha derin bir anlayış sağlar (Grudtsyn, 2024). Küreselleşme ve dünya çapında piyasa liberalizasyonu eğilimleri nedeniyle turizm destinasyonlarında turist akışı eğilimi istikrarlı bir şekilde artmaktadır (Henok, 2021). Turizm sektörü, emek yoğun bir sektördür ve küresel olarak önemli bir istihdam kaynağıdır. Bir ülkenin turizm sektörü, halkına faydalar ve fırsatlar sağlamaktadır. Turizmi destekleyen sektörler arasında konaklama, ulaşım, yiyecek ve içecek, perakende, vb. yer almaktadır (Kumudumali, 2020).

Uluslararası turizm dünya çapında popüler bir küresel eğlence aktivitesi haline gelmiştir (Shao vd., 2020). Uluslararası turizmin muazzam ve çeşitli bir ekonomik potansiyeli vardır. Bu, birçok ülkeyi daha fazla turist çekebilme için turizm sektörünü geliştirmeye teşvik etmiştir. Uluslararası turizmin ekonomik büyümeyi yönlendirdiğine inanılmaktadır (Haryanto, 2020). Uluslararası turizm hem turist varışları hem de turizm gelirleri açısından dünya çapında önemli ve sürdürülebilir oranlarda büyümektedir. Uluslararası seyahat son yıllarda daha fazla insan için

çok daha erişilebilir, daha hızlı ve uygun fiyatlı hale gelmiştir ve uluslararası hareketlilik çoğunlukla hava taşımacılığı tarafından sağlanmaktadır. Uluslararası turizmin gelişmesindeki önemli adımlar, ulaşım alanındaki ilerlemelerle ilişkilendirilmektedir. Hava taşımacılığının teknolojik, altyapısal ve örgütsel gelişmeleri, uzak yerlere erişilebilirliği zaman ve maliyet açısından kademeli olarak artırmıştır. Doğrudan uçuşun varlığı, turizm akışlarıyla olumlu bir şekilde ilişkilidir. Turist akışları sadece insanların hareketleri değildir, aynı zamanda turizm sistemi için önemli bir ekonomik öneme sahiptir. Uluslararası turizm bir yerde kazanılan ve başka bir yerde harcanan bir para akışını temsil etmektedir (Henok, 2021).

Uluslararası turizmin büyümesi, 1950'lerden bu yana dünya ekonomisini yönlendiren kalıcı ve en önemli güçlerden biri olmuştur. 1950'de sadece 25 milyon olan uluslararası turizm varışları, 1990'da 450 milyona ve ardından 2010'da 1 milyara ulaşmıştır. 2018'e gelindiğinde varış sayısı 1,4 milyara yükselmiştir. Son yıllardaki turizm sayılarındaki patlama, Çin, Brezilya ve Hindistan gibi dünyanın yeni zenginleşmiş ve yüksek nüfuslu ülkelerindeki orta sınıfların ortaya çıkmasına da bağlanabilmektedir. Bu kadar çok sayıda insanın hareketi ve bu turistlerin harcamaları, dünya çapında ulusal, bölgesel ve yerel ekonomiler üzerinde derin bir etkiye sahiptir (Folinas-Metaxas, 2020). Dünyanın tüm bölgelerindeki turistler öncelikle eğlence ve dinlenme amaçlı, daha sonra sağlık, din, arkadaşları ve akrabaları ziyaret etmek, iş gezileri gibi sebeplerle seyahat etmektedirler. Avrupa, 2018'de dünya uluslararası varışlarının yaklaşık %50'sine katkıda bulunurken, bunu %25 ile Asya ve Pasifik ve %15 ile Amerika takip etmektedir. Uluslararası turizm gelirleri çoğunlukla bu üç bölgedendir ve uluslararası turist varışlarının ekonomi üzerinde önemli doğrudan ve dolaylı ekonomik etkileri vardır (Haryanto, 2020).

Dünyanın en büyük endüstrilerinden biri olarak turizm, mekansal, sosyal, politik ve ekonomik düzeni etkilemekte ve onlardan etkilenmektedir (Seyfi vd., 2020). Krizler, turizm sektörünü büyük ölçüde etkileyen istenmeyen olaylardır (Fotiadis vd., 2021). Son yıllarda dünya, turizm sektörü de dahil olmak üzere toplumun sosyal ve ekonomik yaşamının tüm bileşenlerini etkileyen bir dizi önemli kriz yaşamıştır. Jeopolitik manzaradaki değişiklikler, ekonomik dalgalanmalar, sosyal dönüşümler, halk sağlığı zorlukları ve çevresel sorunların tümü, küresel turizm üzerinde önemli bir etkiye sahiptir ve turist akışlarını yeni çekim noktalarına yönlendirmekte veya engellemektedir (Grudtsyn, 2024). Gelir, boş zaman, seyahat maliyeti, varış yerlerinin göreceli fiyatı, göreceli döviz kuru ve pazarlama, uluslararası turizme olan talebi etkileyen önemli faktörlerdir. Ayrıca destinasyonun erişilebilirliği, çekiciliği, turizm altyapısı ve olanakları, konaklama, hizmet kalitesi, fiyat rekabeti, genel imajı, özel etkinlikleri ve turizm destinasyonlarındaki afet ve krizler belirleyici faktörler olarak uluslararası turist akışını etkilemektedir (Henok, 2021). Doğal afetler ve beklenmeyen olaylar, bireyler ve toplum üzerinde derin etkileri olan, turizm akışlarını önemli ölçüde etkileme potansiyeline sahip başlıca faktörlerdendir (Rosselló vd., 2020).

Bir ülke veya bölgedeki olaylar, uluslararası turizm varışlarında önemli yapısal kırılmalara neden olabilmektedir. Afetler ve diğer kriz biçimleri (örneğin salgın hastalıklar, çatışma, kırlılık) etkilenen bölgeye gelen ziyaretçilerde azalmaya yol açabilmektedir. Bir olayın hemen sonrasında afet bölgelerine yapılan ziyaretlerin azalmasının birkaç nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki, etkilenen bölgelerin turizm faaliyetlerine katılmasını engelleyen bir afetin verdiği hasarla ilgilidir. İkinci olarak, turist varışlarındaki düşüş insanların risk algularından ve güvenli olmadığı düşünülen bölgelerden kaçınmalarından kaynaklanmaktadır (Rosselló vd., 2020). Bir destinasyona seyahat etme ve ziyaret etme seçimi, turistlerin güvenlik ve emniyetlerine ilişkin algularına bağlıdır. Salgın hastalıkların olumsuz etkisi sadece turizm endüstrisi için değil, destekleyici sektörler için de felakettir (Fotiadis vd., 2021).

21. yüzyılda turizm sektöründeki değişimin en etkili itici güçlerinden biri küresel acil sağlık durumlarıdır. Son yıllarda gezginler için önemli sağlık risklerine ve küresel turizm endüstrisine

önemli zararlara neden olan birkaç küresel sağlık krizi yaşanmıştır (Selvanathan vd., 2022). Salgın ve vebaların sayısının artması, doğal afetler ve aşırı hava koşulları dünya çapında giderek daha sık gözlemlenirken, etkilenen bölgelerde uluslararası turist akışının azalmasına neden olmaktadır (Henok, 2021). Bulaşıcı hastalıklar uluslararası turist akışını büyük ölçüde etkilemektedir (Zhong vd., 2022). Pandemiler, turizm ve hizmet sektörü gibi endüstrileri doğrudan etkilemektedir (Folinas-Metaxas, 2020). Yeni ve eski bulaşıcı hastalıklar her yerde ve daha sık ortaya çıkmakta ve daha hızlı yayılmaktadır. Uluslararası turizme olan talep, turistik destinasyonlardaki sağlık salgınları ve kişisel güvenlik endişelerine dayanmaktadır. Turistler farklı bulaşıcı hastalıkların olduğu ülkelere seyahat etme konusunda isteksizdir (Henok, 2021). Pandemi durumlarında turistler şüpheli yerlerden ve insanlardan kaçınarak seyahatlerini iptal etmektedirler (Folinas-Metaxas, 2020). Seyahat ve turizm, bulaşıcı hastalıkların yayılmasına yardımcı olan birer araç olabilmektedir. Özellikle hem yurt içi hem de uluslararası seyahatlerin, hızlı ulaşım sistemleri aracılığıyla artan sıklığı, yerel bulaşıcı hastalık salgınlarının küresel pandemilere dönüşmesine yol açmaktadır (Selvanathan vd., 2022). Uluslararası turizm bulaşıcı salgınların kurbanıdır ancak aynı zamanda salgının yayılımı için olağan şüphelidir (Hoarau, 2022). Bulaşıcı hastalık salgınlarının endüstrinin insan hareketliliğine olan bağımlılığı göz önüne alındığında turizm büyümesini engellediği görülmektedir (Farzanegan vd., 2021).

Turizm sektörü, COVID-19 salgını nedeniyle ekonomide en çok etkilenen sektörlerden biridir (Kumudumali, 2020). Pandemiden önce dinamik olarak gelişen turizm, pandemiden özellikle etkilenen bir hizmet sektörü olmuştur (Korinth, 2022). Dünya çapında hızla yayılan koronavirüs hastalığının 2019'un uluslararası turizm akışlarının ağ yoğunluğunda ve turizm gelirlerinde bir düşüşe yol açtığı söylenebilir (Shao vd., 2020; Zhong vd., 2022). Çin yetkilileri tarafından Aralık 2019 ortasında bildirilen ilk resmi COVID-19 vakasından bu yana, başlangıçta Çin'i ilgilendiren sorun hızla uluslararası bir endişeye dönüşmüştür. Yerel bir salgının dünya çapında benzeri görülmemiş bir pandemiye dönüşmesi sadece üç ay sürmüştür (Hoarau, 2022). COVID-19 salgını öncesinde hem seyahat eden turist sayısı hem de seyahat ettikleri mesafe açısından uluslararası ve yerel turizmde nispeten istikrarlı bir büyüme meydana gelmiştir (Seyfi vd., 2022). İlk vakanın görülmesinden sonra yeni koronavirüsün hızla yayılması, neredeyse tüm küresel turizmde önemli bir azalmaya yol açmıştır (Folinas-Metaxas, 2020).

COVID-19'un yayılmasını sınırlamak için, dünya çapındaki hükümetler tüm ülkeyi veya en çok etkilenen şehirleri kapatarak, girişleri yasaklayarak sert önlemler aldılar. Bu da küresel turizm endüstrisinde özellikle seyahat ve konaklama sektörü için büyük bir darbeye sonuçlandı (Fotiadis vd., 2021). COVID-19'un yayılmasını engellemek için birçok ülke ve bölge sıkı sınır kontrolleri ve uluslararası seyahatte ciddi kısıtlamalar uygulamıştır (Seyfi vd., 2020). COVID-19 salgını, kısıtlamalar, sokağa çıkma yasakları, evde kalma ve evden çalışma politikaları ve karantinalar nedeniyle hemen hemen tüm sektörlerde şoklar yaratarak dünya çapında yayılmıştır. COVID-19 salgınıyla birlikte yaşanan sağlık ve ekonomik kriz sonucunda turizm sektörü ve ekonomik büyüme ciddi şekilde etkilenmiştir (Kumudumali, 2020). Diğer ülkelerin yanı sıra, her geçen yıl yabancı turizmde sürekli artışlar kaydeden Türkiye'de kayıplar beklenmiştir (Korinth, 2022).

Uluslararası turizmin olumsuz etkilerine bir yanıt, uzun mesafeli uluslararası seyahatlerin yerine başka seyahat ve eğlence tüketimi biçimlerinin ikame etmesi ve daha fazla iç turizmi teşvik etmeyi önermek olmuştur. COVID-19 ve uluslararası seyahatlere getirilen kısıtlamalar, hükümetleri ve turizm sektörünü iç turizme yönelik tutumlarını yeniden düşünmeye zorlamıştır. Yerel turizm faaliyetlerini teşvik etmek ekonomik durgunluk zamanlarında sermayeyi elde tutma çabasıyla yıllar boyunca çeşitli ülkelerde kullanılmıştır (Seyfi vd., 2022). Yurtiçi turizmin teşviki, COVID-19 salgınından ciddi şekilde etkilenen turizm ekonomilerini canlandırmak için umut verici bir toparlanma önlemi olarak yaygın bir şekilde tanımlanmaktadır. Turizmde kriz yönetiminde iç turizmin rolü, iklim değişikliği de dahil olmak üzere gelecekteki krizlere karşı

uyarlanabilir kapasiteleri ve dayanıklılığı artırmada hayati öneme sahiptir. Pandemi, uluslararası turizm talebinin pandemiden sonra önemli ölçüde azalmasıyla iç turizm pazarlarında artan rekabete yol açmıştır. Yurt içi turizm teşviki, uluslararası turizmdeki azalma nedeniyle kaybedilen faydaları tam olarak telafi etmese de olumsuz etkilerin azaltılmasına yardımcı olmuştur (Wickramasinghe-Naranpanawa, 2023).

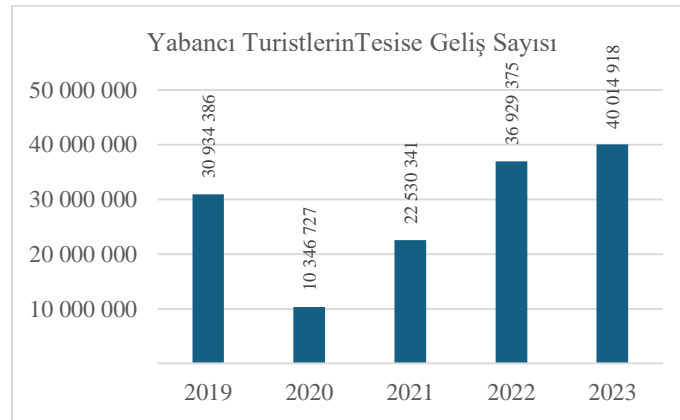
Turizmin geleceği, ekonomik, sosyal, politik, çevresel ve teknolojik değişikliklerden etkilenmeye devam edecektir. Ülkeler, bu değişiklikleri yakından takip etmeli ve turizm sektörlerini yönetmek için önceden plan yapmalıdır (Henok, 2021). Küreselleşmeyle birlikte uluslararası turizmin düzeni sürekli olarak değişmektedir ve uluslararası turistlerin hareketleriyle ortaya çıkmaktadır. Uluslararası turist akışlarının yapısını belirlemek, geçmişteki değişiklikleri anlamak ve gelecekteki turizm gelişimi için etkili stratejiler formüle etmek için kritik öneme sahiptir (Shao vd., 2020). Küresel ve ülke düzeylerinde turist akışı dinamiklerinin analizi, devlet ve turizm endüstrisi yönetimi için önemlidir. Dinamiklerin anlaşılması, hükümetlere, turizm operatörlerine ve paydaşlara, özellikle düşüş dönemlerinde turistleri çekmek ve elde tutmak için etkili stratejiler oluşturma fırsatı verir. Turizm endüstrisinin doğal afetler ve pandemiler de dahil olmak üzere önemli olaylara verdiği tepki ve adaptasyonu incelemek, çeşitli azaltma stratejilerinin bu tür krizleri yönetmeye nasıl yardımcı olabileceğini değerlendirmek faydalı olacaktır (Grudtsyn, 2024).

2. Yöntem

Çalışmada Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın (<https://www.ktb.gov.tr/>) verileri değerlendirilmiştir. Yurt dışından gelen turist sayıları, geldikleri ülkeler tespit edilmiş ve grafiklerle sunulmuştur. Çalışmada 2019,2020,2021,2022 ve 2023 verileri kullanılmıştır. Çalışmanın yapıldığı süreçte 2024 verileri yayınlanmadığı için dahil edilememiştir. 2019 yılından itibaren değerlendirilmesinin nedeni pandemi öncesi ve sonrasında ne tür değişimler olduğunu görmek içindir. Çalışmada turizm işletme belgeli konaklama tesislerine geliş sayıları üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır.

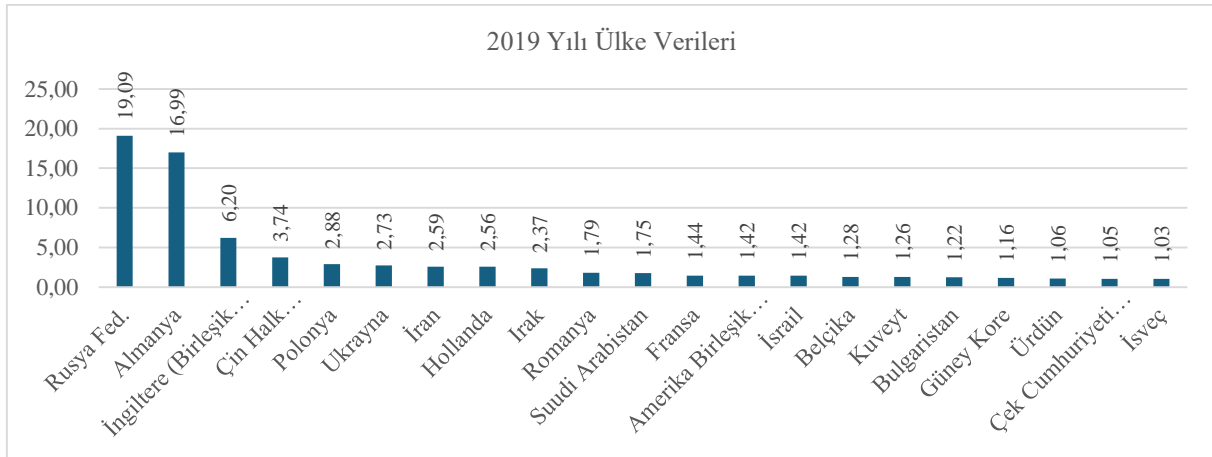
3. Bulgular

2019 yılında yabancı turistlerin tesise geliş sayısı 30.934.386'dır. 2020 yılında bu sayı 10.346.727'ye düşmüştür. 2020 yılı pandemi dönemidir ve 2019 yılına göre önemli bir düşüş görülmektedir. 2021 yılında bu sayı yeniden yükselmiş ve 22.530.341'e yükselmiştir ancak 2019 yılındaki sayıya ulaşmamıştır. 2022 yılındaki sayı 2021'i geçmiş ve 36.929.375'e ulaşmıştır. 2023 yılında ise bu sayı 40.014.918'e ulaşmıştır. İncelenen tüm yıllar içinde en yüksek rakamdır ve uluslararası turizm pandemiden sonra hep yükselerek artmıştır (Şekil 1).

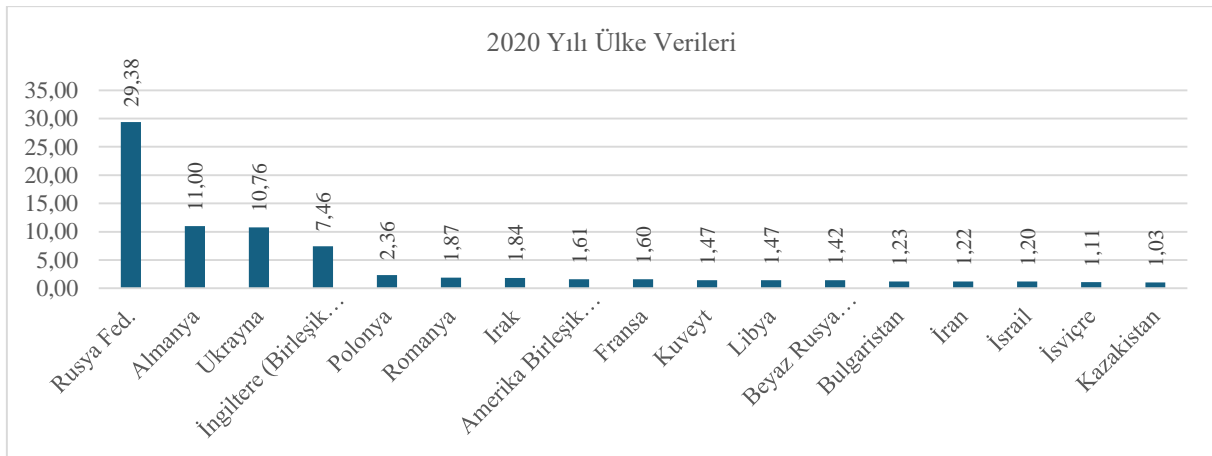
Şekil 1: Yabancı Turistlerin Tesise Geliş Sayısı

2019 yılında ülkemize en çok Rusya Federasyonu'ndan (%19,09) (5.906.285 kişi) yabancı turist gelmiştir. Rusya Federasyonu'nu Almanya (%16,99) (5.256.632 kişi), İngiltere (Birleşik Krallık) (%6,20) (1.916.998 kişi), Çin Halk Cumhuriyeti (%3,74) (1.156.703 kişi), Polonya (%2,88) (890.562 kişi), Ukrayna (%2,73) (843.570 kişi), İran (%2,59) (799.660 kişi), Hollanda (%2,56) (793.024 kişi), Irak (%2,37) (732.829 kişi), Romanya (%1,79) (554.223 kişi), Suudi Arabistan (%1,75) (541.034 kişi), Fransa (%1,44) (445.287 kişi), Amerika Birleşik Devletleri (%1,42) (440.499 kişi), İsrail (%1,42) (437.920 kişi), Belçika (%1,28) (396.856 kişi), Kuveyt (%1,26) (389.635 kişi), Bulgaristan (%1,22) (376.283 kişi), Güney Kore (%1,16) (360.277 kişi), Ürdün (%1,06) (329.026), Çek Cumhuriyeti (Çekya) (%1,05) (324.877 kişi), İsveç (%1,03) (317.885 kişi) takip etmektedir (Şekil 2). İncelenen diğer ülkeler %1'in altındadır.

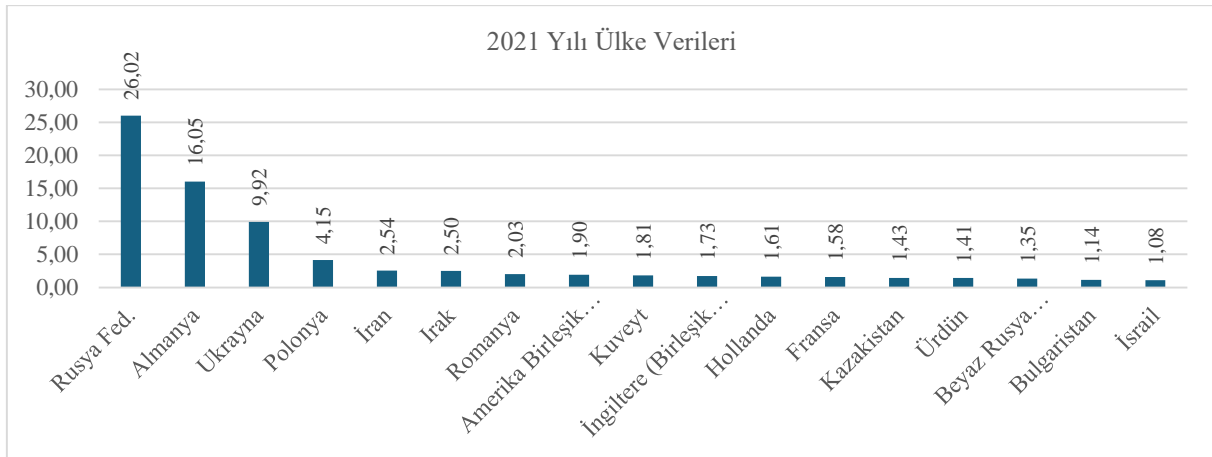
Şekil 2: 2019 Yılı Ülke Verileri

2020 yılında ülkemize en çok Rusya Federasyonu'ndan (%29,38) (3.040.080 kişi) yabancı turist gelmiştir. Rusya Federasyonu'nu Almanya (%11,00) (1.138.224 kişi), Ukrayna (%10,76) (1.113.084 kişi), İngiltere (Birleşik Krallık) (%7,46) (771.792 kişi), Polonya (%2,36) (243.978 kişi), Romanya (%1,87) (193.678 kişi), Irak (%1,84) (190.004 kişi), Amerika Birleşik Devletleri (%1,61) (166.241 kişi), Fransa (%1,60) (165.334 kişi), Kuveyt (%1,47) (151.732 kişi), Libya (%1,47) (151.663 kişi), Beyaz Rusya (Belarus) (%1,42) (147.386 kişi), Bulgaristan (%1,23) (127.758 kişi), İran (%1,22) (126.021 kişi), İsrail (%1,20) (123.975 kişi), İsviçre (%1,11) (114.796 kişi), Kazakistan (%1,03) (106.889 kişi) takip etmektedir (Şekil 3). İncelenen diğer ülkeler %1'in altındadır.

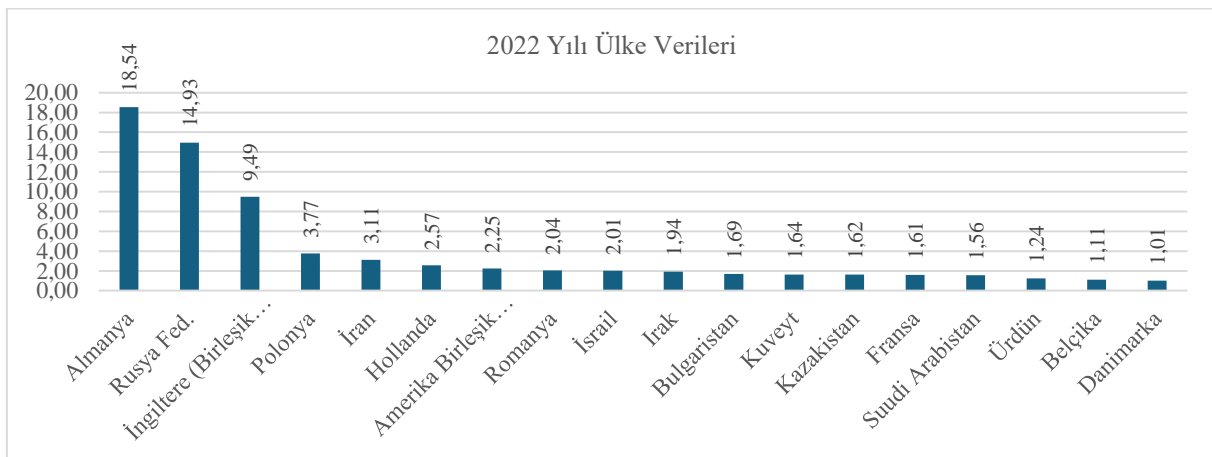
Şekil 3: 2020 Yılı Ülke Verileri

2021 yılında ülkemize en çok Rusya Federasyonu'ndan (%26,02) (5.861.966 kişi) yabancı turist gelmiştir. Rusya Federasyonu'nu Almanya (%16,05) (3.615.419 kişi), Ukrayna (%9,92) (2.234.028 kişi), Polonya (%4,15) (935.205 kişi), İran (%2,54) (571.691 kişi), Irak (%2,50) (563.984 kişi), Romanya (%2,03) (457.042 kişi), Amerika Birleşik Devletleri (%1,90) (428.938 kişi), Kuveyt (%1,81) (408.380 kişi), İngiltere (Birleşik Krallık) (%1,73) (390.067 kişi), Hollanda (%1,61) (362.509 kişi), Fransa (%1,58) (356.515 kişi), Kazakistan (%1,43) (322.010 kişi), Ürdün (%1,41) (317.613 kişi), Beyaz Rusya (Belarus) (%1,35) (305.030 kişi), Bulgaristan (%1,14) (257.641 kişi), İsrail (%1,08) (242.233 kişi) takip etmektedir (Şekil 4). İncelenen diğer ülkeler %1'in altındadır.

Şekil 4: 2021 Yılı Ülke Verileri

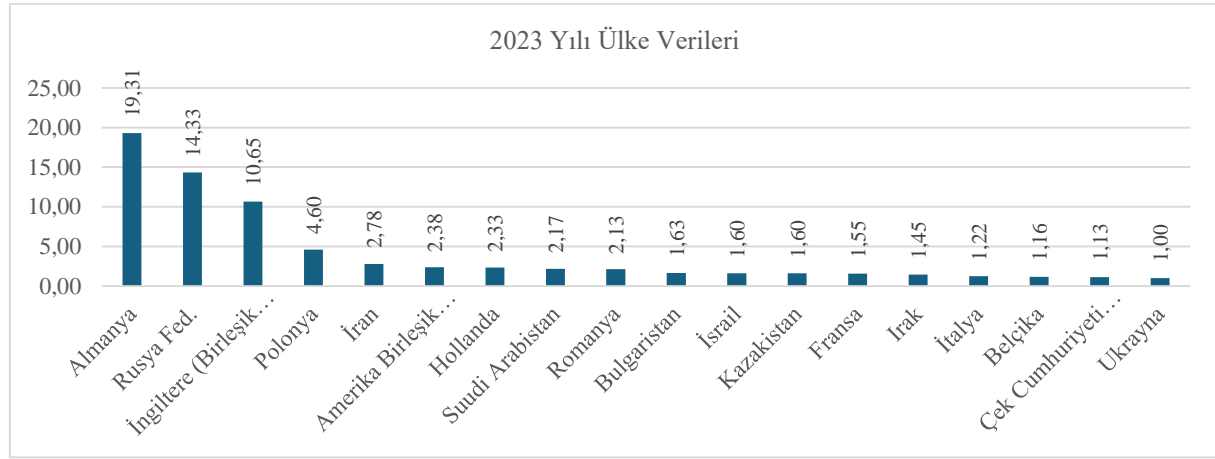
2022 yılında ülkemize en çok Almanya'dan (%18,54) (6.964.723 kişi) yabancı turist gelmiştir. Almanya'yı Rusya Federasyonu (%14,93) (5.610.306 kişi), İngiltere (Birleşik Krallık) (%9,49) (3.566.462 kişi), Polonya (%3,77) (1.417.979 kişi), İran (%3,11) (1.169.918 kişi), Hollanda (%2,57) (964.820 kişi), Amerika Birleşik Devletleri (%2,25) (843.499 kişi), Romanya (%2,04) (765.608 kişi), İsrail (%2,01) (756.104 kişi), Irak (%1,94) (727.440 kişi), Bulgaristan (%1,69) (635.569 kişi), Kuveyt (%1,64) (615.767 kişi), Kazakistan (%1,62) (609.911 kişi), Fransa (%1,61) (604.417 kişi), Suudi Arabistan (%1,56) (585.073 kişi), Ürdün (%1,24) (465.688 kişi), Belçika (%1,11) (417.057 kişi), Danimarka (%1,01) (380.891 kişi) takip etmektedir (Şekil 5). İncelenen diğer ülkeler %1'in altındadır.

Şekil 5: 2022 Yılı Ülke Verileri

2023 yılında ülkemize en çok Almanya'dan (%19,31) (7.727.513 kişi) yabancı turist gelmiştir. Almanya'yı Rusya Federasyonu (%14,33) (5.733.007 kişi), İngiltere (Birleşik Krallık) (%10,65) (4.262.006 kişi), Polonya (%4,60) (1.842.143 kişi), İran (%2,78) (1.110.591 kişi),

Amerika Birleşik Devletleri (%2,38) (952.298 kişi), Hollanda (%2,33) (933.428 kişi), Suudi Arabistan (%2,17) (868.454 kişi), Romanya (%2,13) (851.885 kişi), Bulgaristan (%1,63) (652.494 kişi), İsrail (%1,60) (641.490 kişi), Kazakistan (%1,60) (640.461 kişi), Fransa (%1,55) (619.497 kişi), Irak (%1,45) (581.095 kişi), İtalya (%1,22) (488.713 kişi), Belçika (%1,16) (463.731 kişi), Çek Cumhuriyeti (Çekya) (%1,13) (450.514 kişi), Ukrayna (%1,00) (398.679 kişi) takip etmektedir (Şekil 6). İncelenen diğer ülkeler %1'in altındadır.

Şekil 6: 2023 Yılı Ülke Verileri

Tartışma ve Sonuç

Yabancı turistlerin ülkemizdeki tesislere gelme sayıları incelendiğinde 2019 yılından sonra 2020'de önemli bir düşüş yaşandığı görülmektedir. 2020'de pandeminin ortaya çıktığı düşünüldüğünde bu beklenen bir sonuçtur. 2020'den sonra bu sayı yeniden yükselmeye başlamış ve 2022 yılında 2019 yılındaki sayıyı geçmiştir. 2023 yılına gelindiğinde bu sayının daha da çok arttığını görmekteyiz. Uluslararası turizm hareketliliği yeniden yükselmiştir ve ülkemiz için önemli bir gelir kaynağı olmaya devam etmektedir.

Farklı ülkelerin ülkemizi tercih oranları incelendiğinde en yüksek oranların tüm 5 yıl için Rusya Federasyonu ve Almanya olduğu görülmektedir. 2019 yılında %19,09 orana sahip olan Rusya Federasyonu 2020 yılında %29,38 orana, 2021 yılında %26,02 orana sahip olarak ilk sırada yer almaktadır. 2022 yılında %14,93, 2023 yılında %14,33 oranla ikinci sıraya yerleşmiştir. Almanya ise 2019 yılında %16,99, 2020 yılında %11,00, 2021 yılında %16,05 oranla ikinci sırada yer alırken, 2022'de %18,54, 2023'te %19,31 oranla ilk sıraya yerleşmiştir. İngiltere (Birleşik Krallık) 2019 yılında %6,20 oranla 3. sırada yer alırken, 2021 yılında %7,46 ile 4. sırada yer almaktadır. 2021 yılında oransal olarak ciddi bir düşüş vardır ve %1,73 orana sahiptir. 2022 ve 2023 yıllarında %9,49 ve %10,65 oranlarıyla yeniden 3. sıraya yerleşmiştir. Çin Halk Cumhuriyeti 2019 yılında %3,74 ile 4. sıradadır ancak 2020 yılından başlayarak bir daha bu oranlara yaklaşamamış ve %1'in dahi üstüne çıkamamıştır. Korona ile başlayan süreç devam etmiştir. Polonya incelenen dönemde sırasıyla %2,88, %2,36, %4,15, %3,77 ve %4,60 oranlarıyla hep 4 ya da 5. sırada yer almıştır. Ukrayna %2,73 oranıyla 2019 yılında 6. sırada, 2020 yılında %10,76, 2021 yılında %9,92 oranıyla 3. sırada yer alırken 2022 yılında %1'in altında kalmış, 2024'te ise %1,00 oranındadır. Bununla ilgili olarak 2022 yılı itibariyle devam eden Ukrayna-Rusya arasındaki savaşın etkilerinden söz etmek mümkündür. İran, Irak, Romanya, Fransa, Amerika Birleşik Devletleri, İsrail ve Bulgaristan incelenen her dönemde belirli bir oranda ülkemize turist potansiyeli sağlamıştır. Hollanda'nın ise 2020'de oranı düşük olmakla birlikte diğer incelenen 4 yıl için belirli bir turist potansiyeline sahiptir. Kuveyt benzer şekilde 2023 yılında daha düşük bir orana sahip olmakla birlikte diğer incelenen 4 yıl için belirli bir turist potansiyeline sahiptir. Kazakistan 2019 yılında daha düşük bir orana sahip olmakla birlikte diğer incelenen 4 yıl için belirli bir turist potansiyeline sahiptir.

Suudi Arabistan 2020 ve 2021 yıllarında düşük bir orana sahip olmakla birlikte diğer 3 yıl için belirli bir turist potansiyeline sahiptir. Belçika da Suudi Arabistan gibi 2020 ve 2021 yıllarında düşük bir orana sahip olmakla birlikte diğer 3 yıl için belirli bir turist potansiyeline sahiptir. Ürdün 2020 ve 2023 yıllarında düşük bir orana sahip olmakla birlikte diğer 3 yıl için belirli bir turist potansiyeline sahiptir. Çek Cumhuriyeti’den (Çekya) 2019 yılında %1,05, 2023 yılında %1,13 oranında turist görülürken diğer yıllarda bu oran daha azdır. Beyaz Rusya’dan (Belarus) ise 2020 yılında %1,42, 2021 yılında %1,35 oranında turist görülürken diğer yıllarda bu oran daha azdır. Güney Kore, İsveç, Libya, İsviçre, Danimarka ve İtalya’dan belirli dönemlerde %1’in üstünde turist görülmüştür.

İncelenen ülkeler sayısal veriler açısından değerlendirildiğinde çoğu ülkenin vatandaşının pandemi sürecinde daha az sayıda ülkemize geldiği ve pandemi sonrasında bu sayıların yeniden arttığı görülmektedir. Birçok ülke 2023 yılında 2019 yılının sayısal verisinin üstüne çıkmıştır. Rusya’da 2020 yılında önemli bir düşüş görülmüş, 2021 yılında yeniden artış gerçekleşmiştir ancak incelenen yıllarda 2019 yılının sayısal verisinin üstüne çıkılmamıştır. Ukrayna’da diğer birçok ülkenin aksine sayı 2020 ve 2021’de tesislere geliş sayısı 2019’dan fazladır. Ancak daha sonra azalmıştır ve 2023’te de 2019’dan bile düşüktür. Irak da Rusya ile benzer bir şekilde 2020’de önemli bir düşüş görülmüş, 2021 yılında yeniden artış gerçekleşmiştir ancak incelenen yıllarda 2019 yılının sayısal verisinin üstüne çıkılmamıştır.

Turizm ülkemiz için de önemli bir gelir ve istihdam kaynağıdır. Turizm sektöründeki herhangi bir düşüş bağlantılı olduğu sektörleri de olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle sorunlar oluşmadan önce neler yapılabileceği üzerinde düşünülmeli ve alternatif durumlara göre strateji ve politikalar üretilmelidir. Uluslararası turizm açısından değerlendirilen bu çalışmada da Covid gibi kriz anlarında turizmin oldukça olumsuz etkilendiği ve bunun da ülke ekonomisini etkileyeceği görülmektedir. Çok çeşitli doğal ve kültürel varlıklara sahip olan bir ülke olarak özellikle birçok ülkenin de ön planda tuttuğu iç turizme yönelik gelişimlerin ve önerilerin teşvik edilmesi önem kazanmaktadır.

Kaynaklar

- Farzanegan, Mohammad vd. “International Tourism and Outbreak of Coronavirus (COVID-19): A Cross-Country Analysis”. *Journal of Travel Research* 60(3) (2021), 687-92. doi: 10.1177/0047287520931593.
- Folinas, Sotiris-Metaxas, Theodore. “Tourism: The Great Patient of Coronavirus COVID-2019”. *International Journal of Advanced Research*, Vol. 4, No. 8 (2020) 365-375.
- Fotiadis, Anestis vd. “The Good, the Bad and the Ugly on COVID-19 Tourism Recovery”. *Annals of Tourism Research* 87 (2021), 103117. doi: 10.1016/j.annals.2020.103117.
- Grudtsyn, Nikolai A. “The impact of global and regional challenges on the decrease in tourist flows”. *Geography, Environment, Sustainability* 17(3) (2024), 47-63. doi: 10.24057/2071-9388-2024-3253.
- Haryanto, Tri. “Editorial: Covid-19 Pandemic And International Tourism Demand”. *Journal of Developing Economies* 5(1) (2020), 1. doi: 10.20473/jde.v5i1.19767.
- Henok, Bekele Gidebo. “Factors determining international tourist flow to tourism destinations: A systematic review”. *Journal of Hospitality Management and Tourism* 12(1) (2021), 9-17. doi: 10.5897/JHMT2019.0276.
- Hoarau, Jean-François. “Is International Tourism Responsible for the Outbreak of the COVID-19 Pandemic? A Cross-Country Analysis with a Special Focus on Small Islands”. *Review of World Economics* 158(2) (2022), 493-528. doi: 10.1007/s10290-021-00438-x.

- Korinth, Bartosz. "Impact of the COVID-19 Pandemic on International Tourism Income in Tourism Receiving Countries". *Sustainability* 14(19) (2022), 12550. doi: 10.3390/su141912550.
- Kumudumali, S.H.T. "Impact of COVID-19 on Tourism Industry: A Review," MPRA Paper 102834 (2020), University Library of Munich, Germany.
- Rosselló, Jaume vd. "The Effects of Natural Disasters on International Tourism: A Global Analysis". *Tourism Management* 79 (2020), 104080. doi: 10.1016/j.tourman.2020.104080.
- Selvanathan, Eliyathamby A. vd. "International Tourism and Infectious Disease Transmission Nexus: A Cross-Country and Regional Study". *Journal of Travel Research* 61(8) (2022), 1910-27. doi: 10.1177/00472875211048932.
- Seyfi, Siamak vd. "Rethinking Sustainable Substitution between Domestic and International Tourism: A Policy Thought Experiment". *Journal of Policy Research in Tourism, Leisure and Events* (2022), 1-15. doi: 10.1080/19407963.2022.2100410.
- Seyfi, Siamak vd. "COVID-19 and International Travel Restrictions: The Geopolitics of Health and Tourism". *Tourism Geographies* 25(1) (2020), 357-73. doi: 10.1080/14616688.2020.1833972.
- Shao, Yuhong vd. "Evolution of International Tourist Flows from 1995 to 2018: A Network Analysis Perspective". *Tourism Management Perspectives* 36 (2020), 100752. doi: 10.1016/j.tmp.2020.100752.
- Wickramasinghe, Kanchana-Athula Naranpanawa. "Tourism and COVID-19: An Economy-Wide Assessment". *Journal of Hospitality and Tourism Management* 55 (2023), 131-38. doi: 10.1016/j.jhtm.2023.03.013.
- Zhong, Lina vd. "An Investigation of International Tourist Flow Modelling during the Pandemic". *Current Issues in Tourism* 25(12) (2022), 1910-19. doi: 10.1080/13683500.2021.1972941.
- <https://www.ktb.gov.tr/> Kültür ve Turizm Bakanlığı Resmî Sitesi (Erişim tarihi: Ağustos 2024).